
Grażyna Morkis

SYTUACJA EKONOMICZNO-FINANSOWA SKOMERCJALIZOWANYCH I SPRYWATYZOWANYCH PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO

Od 1990 r. w przemyśle spożywczym, podobnie jak w całej gospodarce, trwa proces prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

W latach 1990 - 1994 w oparciu o ustawę o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych przekształcono 80 przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa (JSSP). Z tej grupy przedsiębiorstw prywatyzowanych drogą kapitałową do prywatyzacji indywidualnej wybrano 27 przedsiębiorstw, należących do branży: mięsnej, piwowarskiej, owocowo-warzywnej, koncentratów spożywczych, cukierniczej, cukrowniczej, tłuszczowej oraz tytoniowej. Dalsze 33 przedsiębiorstwa państwowe przekształcone w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa wytypowano do powszechnej prywatyzacji, a są to spółki branży: mięsnej, tłuszczowej, ziemniaczanej, zbożowo-młynarskiej, drobiarskiej, chłodniczej, owocowo-warzywnej oraz cukierniczej. 20 jednoosobowych spółek Skarbu Państwa sprywatyzowano lub proces prywatyzacji jest w końcowym etapie. Te przedsiębiorstwa należą do branży: mięsnej, tłuszczowej, piwowarskiej, cukierniczej, owocowo-warzywnej, ziemniaczanej oraz koncentratów spożywczych.

Na prywatyzację drogą bezpośrednią (tj. metodą prywatyzacji likwidacyjnej w oparciu o ustawę o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych) Ministerstwo Przekształceń Własnościowych wyraziło zgodę w przypadku 84 państwowych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. Te przedsiębiorstwa należą do branży: drobiarskiej, mięsnej, cukrowniczej, chłodniczej, tłuszczowej, zbożowo-młynarskiej, piwowarskiej, owocowo-warzywnej, ziemniaczanej, koncentratów spożywczych oraz cukierniczej. Dotychczas (stan na 8 listopada 1994 r.) z tej grupy przedsiębiorstw procesy prywatyzacyjne dokonano w 68 jednostkach.

Analizę sytuacji ekonomiczno-finansowej przeprowadzono dla 36 ankietowanych skomercjalizowanych oraz sprywatyzowanych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego.

Z objętych badaniami przedsiębiorstw 47,5% to jednoosobowe spółki Skarbu Państwa (czyli przedsiębiorstwa skomercjalizowane), a 52,8% to przedsiębiorstwa sprywatyzowane.

Zdecydowana większość badanych przedsiębiorstw skomercjalizowanych to spółki akcyjne a w niewielkim stopniu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Jedynym właścicielem tych spółek jest Skarb Państwa.

W grupie analizowanych przedsiębiorstw sprywatyzowanych znajdują się spółki publiczne (spółki akcyjne notowane na giełdzie), spółki prywatne oraz firmy prywatne (tj. będące własnością jednego właściciela - osoby fizycznej). W grupie spółek prywatnych można wydzielić spółki posiadające strategicznego, aktywnego inwestora krajowego, spółki posiadające aktywnego, strategicznego inwestora zagranicznego oraz spółki będące własnością wielu krajowych inwestorów. W tej ostatniej grupie są również spółki pracownicze oraz spółki z udziałem pracowników i rolników związanych z przedsiębiorstwem. Badane jednostki sprywatyzowane to były przedsiębiorstwa państwowe, które były prywatyzowane zarówno drogą kapitałową jak i drogą prywatyzacji likwidacyjnej.

Analizowane przedsiębiorstwa zarówno skomercjalizowane jak i sprywatyzowane należą do następujących branż przemysłu spożywczego: cukiernicza, piwowarska, mięsna, chłodnicza, drobiarska, koncentratów spożywczych, tłuszczowa, owocowo-warzywna, cukrownicza. Wyjątek stanowią badane przedsiębiorstwa branży tytoniowej, które są jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa, gdyż dotychczas nie sprywatyzowano żadnego przedsiębiorstwa tej branży.

Do oceny stanu ekonomiczno-finansowego badanych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego zastosowano następujące wskaźniki i mierniki:

- rentowność brutto,
- rentowność netto,
- zdolność akumulacji kapitału,
- współczynnik płynności bieżącej,
- stopa inwestowania,
- wykorzystanie zdolności produkcyjnych,
- udział eksportu w sprzedaży ogółem

Podstawą do obliczenia powyższych wskaźników i mierników były badania ankietowe oraz dane zawarte w sprawozdaniach F-01, a przetworzone przez ROLKOM.

W 1993 r. oraz w I półroczu 1994 r. lepsze wyniki ekonomiczno-finansowe osiągnęła grupa badanych przedsiębiorstw sprywatyzowanych w porównaniu z grupą przedsiębiorstw skomercjalizowanych. Ogólnie przedsiębiorstwa sprywatyzowane osiągnęły wyższy poziom rentowności brutto, rentowności netto, zdolności akumulacji kapitału, stopy inwestowania, wykorzystania zdolności produkcyjnych oraz udziału eksportu w sprzedaży ogółem. Jedyne pod względem płynności finansowej grupa przedsiębiorstw skomercjalizowanych były w lepszej sytuacji. Należy jednak podkreślić, iż zarówno w grupie przedsiębiorstw sprywatyzowanych jak i skomercjalizowanych wystąpiły nawet dość znaczne dysproporcje pomiędzy poszczególnymi podmiotami gospodarczymi odnośnie osiągniętych przez nie wynikami ekonomiczno-finansowymi.

Poziom rentowności brutto (stosunek zysku przed opodatkowaniem do przychodów netto) w 1993 r. był podobny dla grupy przedsiębiorstw skomercjalizowanych i sprywatyzowanych i był wyższy od średniej wartości tego wskaźnika dla całego przemysłu spożywczego. W I półroczu 1994 r. znacznie obniżyła się rentowność brutto przedsiębiorstw skomercjalizowanych (poniżej średniego poziomu dla całego przemysłu spożywczego), natomiast wzrosła dla grupy przedsiębiorstw sprywatyzowanych. Wśród badanych przedsiębiorstw sprywatyzowanych najwyższy poziom osiągnęły spółki publiczne, a najniższy spółki posiadające aktywnego, strategicznego inwestora zagranicznego. Stosunkowo najniższy poziom rentowności brutto w grupie JSSP osiągnęły przedsiębiorstwa branży chłodniczej, a najwyższy branży piwowarskiej, natomiast wśród przedsiębiorstw sprywatyzowanych najwyższą rentowność brutto miały spółki branży piwowarskiej i cukierniczej.

Rentowność netto (stosunek zysku netto do przychodów netto) generalnie dla całej badanej zbiorowości była wyższa w 1993 r. niż średnia wartość tego wskaźnika dla całego przemysłu spożywczego, lecz średnio lepsze wyniki dotyczyły grupy przedsiębiorstw skomercjalizowanych niż sprywatyzowanych. W tej jednak ostatniej grupie wystąpiły znaczne dysproporcje pomiędzy bardzo dobrymi wynikami spółek publicznych a niskimi spółek inwestorów aktywnych zagranicznych. W I połowie 1994 r. znacznie obniżyła się rentowność netto przedsiębiorstw skomercjalizowanych, natomiast zwiększyła przedsiębiorstw sprywatyzowanych. W ramach tej samej branży przedsiębiorstwa sprywatyzowane osiągały wyższą rentowność niż przedsiębiorstwa skomercjalizowane, z wyjątkiem branży tłuszczowej (w 1993 r.) oraz owocowo-warzywnej. Wysoką rentowność (powyżej 5%) zanotowano w 1993 r. w 13,3% przedsiębiorstw skomercjalizowanych i 35,7% sprywatyzowanych, a w 1994 r. w 7% skomercjalizowanych i 25% sprywatyzowanych. Natomiast bardzo niską rentowność netto (poniżej -5%) zanotowano w 1993 r. w 6,7% badanych JSSP i w 28,6% spółek sprywatyzowanych, a w 1994 r. w 35,7% przedsiębiorstw skomercjalizowanych i 8,3% sprywatyzowanych.

Zdolność akumulacji kapitału (stosunek sumy amortyzacji i zysku netto do przychodów netto) umożliwiający wzrost kapitału obrotowego lub inwestycyjnego dla całej badanej zbiorowości przedsiębiorstw przemysłu spożywczego była w 1993 r. wyższa od średniej dla przemysłu spożywczego, lecz w I połowie 1994 r. osiągnął poziom niższy niż średni poziom

przemysłu spożywczego. Na ten stan wpłynęło znaczne obniżenie poziomu akumulacji kapitału w przedsiębiorstwach skomercjalizowanych. Szczególnie niebezpieczny spadek miał miejsce w przedsiębiorstwach chłodniczych i tytoniowych. Najkorzystniejsze wskaźniki odnośnie akumulacji kapitału (powyżej 12) zanotowały przedsiębiorstwa sprywatyzowane branży piwowarskiej i chłodniczej, będące spółkami publicznymi oraz spółkami prywatnymi posiadającymi aktywnych inwestorów krajowych. W I półroczu 1994 r. ujemną akumulację kapitału zanotowano w 43% badanych przedsiębiorstwach skomercjalizowanych oraz w około 17% przedsiębiorstwach sprywatyzowanych.

Współczynnik płynności bieżącej (stosunek aktywów obrotowych do pasywów bieżących) dla całej badanej zbiorowości jak i grupy przedsiębiorstw skomercjalizowanych i sprywatyzowanych w 1993 r. był wyższy od średniego poziomu przemysłu spożywczego. W I półroczu 1994 r. wskaźnik ten obniżył się zarówno w skali całego przemysłu spożywczego, jak i badanej grupy przedsiębiorstw sprywatyzowanych i skomercjalizowanych. Należy jednak podkreślić, że w JSSP spadek płynności bieżącej był stosunkowo niewielki, a w przedsiębiorstwach branży mięsnej, owocowo-warzywnej i tłuszczowej odnotowano nawet nieznaczny wzrost. W spółkach sprywatyzowanych stosunkowo najlepsza sytuacja była w spółkach aktywnego strategicznego inwestora krajowego, spółkach publicznych a także spółkach inwestorów krajowych. W I półroczu 1994 r. płynności finansowej nie posiadało 29% badanych przedsiębiorstw skomercjalizowanych oraz 42% przedsiębiorstw sprywatyzowanych, natomiast 43% skomercjalizowanych i 24% sprywatyzowanych spółek cechowała wysoka i bezpieczna płynność finansowa.

Stopa inwestowania (stosunek nakładów inwestycyjnych do amortyzacji) grupy przedsiębiorstw sprywatyzowanych była prawie 2-krotnie wyższa w porównaniu z całym przemysłem spożywczym, jednakże podobnie jak w całym przemyśle spożywczym, nastąpiło obniżenie tego wskaźnika w I półroczu 1994 r. w porównaniu z 1993 r. Przeciętny poziom stopy inwestowania grupy badanych JSSP był niższy od poziomu osiągniętego przez grupę przedsiębiorstw sprywatyzowanych a także od przeciętnego poziomu przemysłu spożywczego. W I półroczu 1994 r. najwyższą stopę inwestowania zanotowały spółki sprywatyzowane posiadające aktywnego inwestora zagranicznego a najniższy poziom spółki aktywnych inwestorów krajowych oraz przedsiębiorstwa skomercjalizowane. Bardzo niski poziom stopy inwestowania (poniżej 0,5) wystąpił w 36% przedsiębiorstwach skomercjalizowanych i 8% sprywatyzowanych, a bardzo wysoki poziom (powyżej 2,0) był w 21% JSSP i 42% spółek sprywatyzowanych.

W 1994 r. **wykorzystanie zdolności produkcyjnych** w badanych przedsiębiorstwach było na różnicowym poziomie. W spółkach publicznych wynosiło średnio 97%, w spółkach sprywatyzowanych inwestorów krajowych 90%, w spółkach sprywatyzowanych z aktywnym inwestorem krajowym 80%, w spółkach sprywatyzowanych z aktywnym inwestorem zagranicznym 73%, w sprywatyzowanych firmach prywatnych 70% a w przedsiębiorstwach skomercjalizowanych 56%. Znacznie większe było więc wykorzystanie zdolności produkcyjnych w grupie badanych przedsiębiorstw sprywatyzowanych (średnio 83%) niż w

przedsiębiorstwach skomercjalizowanych. Zdaniem badanych przedsiębiorstw sprywatyzowanych wykorzystanie zdolności produkcyjnych po komercjalizacji i prywatyzacji nieznacznie wzrosło. Takie zdanie wyraziło około 26% ankietowanych, natomiast zdaniem około 10% wykorzystanie zdolności produkcyjnych zmalało. Ogólnie w przedsiębiorstwach skomercjalizowanych poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych po komercjalizacji uległ obniżeniu. Takie zdanie wypowiedziało około 36% ankietowanych JSSP.

Udział eksportu w ogólnej wielkości sprzedaży w badanych przedsiębiorstwach zarówno skomercjalizowanych jak i sprywatyzowanych był stosunkowo niewielki. Wynosił on bowiem w grupie przedsiębiorstw skomercjalizowanych około 9%. Stosunkowo najwięcej eksportują sprywatyzowane spółki inwestorów krajowych (średnio około 17%), głównie są to przedsiębiorstwa branży cukierniczej, mięsnej i owocowo-warzywnej.

Jak już wspomniano, zróżnicowany był poziom ekonomiczno-finansowy badanych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. Należy nadmienić, iż w badanej zbiorowości niekorzystną sytuację miała stosunkowo duża grupa przedsiębiorstw, gdyż straty netto (ponad 10%), miało 21% badanych przedsiębiorstw skomercjalizowanych i 8% sprywatyzowanych, ujemną akumulację kapitału stwierdzono w 43% przedsiębiorstw skomercjalizowanych i 17% sprywatyzowanych, bez płynności finansowej było 29% skomercjalizowanych i 43% sprywatyzowanych przedsiębiorstw.

Z uwagi na stosunkowo małą badaną zbiorowość jak i krótki okres czasowy dokonujących się przekształceń strukturalnych i własnościowych podmiotów gospodarczych przemysłu spożywczego nie jest możliwe dokonanie głębszych ocen i wyciągnięcie generalnych wniosków. Przeanalizowany materiał pozwala jednak na dokonanie pewnych uwag i spostrzeżeń.

Na kondycję ekonomiczno-finansową w dużym stopniu wpływają warunki rynkowo-produkcyjne, jednakże stopień dostosowania się przedsiębiorstwa do tych zmieniających się warunków zależy od sprawności kierowania przez zarząd jaki i kontrolowania przez rady nadzorcze jak i przez organ właścicielski. Pogorszenie się w 1994 r. sytuacji ekonomiczno-finansowej grupy badanych przedsiębiorstw skomercjalizowanych a podwyższenie kondycji przedsiębiorstw sprywatyzowanych może m.in. wskazywać na lepsze przygotowanie kadry menedżerskiej oraz sprawniejszy nadzór właścicielski spółek sprywatyzowanych. Spółki sprywatyzowane mają, szczególnie te posiadające strategicznego i aktywnego inwestora zagranicznego, znacznie wyższy poziom stopy inwestowania niż przedsiębiorstwa tylko skomercjalizowane. W JSSP bardzo często brak jest kapitału na inwestycje. Podobne zjawisko występuje wprawdzie w niektórych spółkach sprywatyzowanych, a dotyczy to głównie spółek pracowniczych lub pracowniczo-rolniczych.

Pogarszające się wyniki ekonomiczno-finansowe oraz brak w prawie połowie badanych przedsiębiorstw skomercjalizowanych zdolności do akumulacji środków na rozwój oraz

---

często demobilizujący załogę i dyrekcję długi okres oczekiwania na prywatyzację wskazuje na konieczność przyspieszenia procesu prywatyzacji JSSP.

Zróznicowana sytuacja ekonomiczno-finansowa w obrębie grupy spółek sprywatyzowanych wskazuje, po pierwsze na to, iż sam fakt prywatyzacji nie zapewnia firmie stałej dobrej kondycji ekonomiczno-finansowej; po drugie, na konieczność przeprowadzenia w tych spółkach procesów restrukturyzacji, w celu poprawy kondycji; po trzecie, na konieczność pogłębienia badań poprzedzających wybór drogi prywatyzacji podejmowanych przez przedsiębiorstwo państwowe.

Wyniki ekonomiczno-finansowe badanych skomercjalizowanych i sprywatyzowanych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego za 1993 r. i I półrocze 1994 r.

Lp.	Wskaźniki ekonomiczno-finansowe	Lata	Ogółem przemysł spożywczy	Ogółem badana zbiorowość	Przedsiębiorstwa skomercjalizowane (JSSP)	Przedsiębiorstwa sprywatyzowane						
						Ogółem	Spółki publiczne	Ogółem	Spółki prywatne		Firmy prywatne	
							Inwestor aktywny krajowy	Inwestor aktywny zagraniczny	Inwestorzy krajowi			
1.	Rentowność	1993	2.98	4.75	4.61	4.91	25.47	1.48	11.16	-2.64	1.76	b.d.
	brutto	Ipól. 1994	2.82	0.60	-6.60	8.99	15.51	7.69	22.01	2.44	5.77	b.d.
2.	Rentowność	1993	-0.25	0.49	1.08	-0.14	13.80	-2.46	2.44	-5.41	1.46	b.d.
	netto	Ipól. 1994	0.52	-2.14	-8.68	5.49	9.81	4.63	19.14	-1.46	3.46	b.d.
3.	Zdolność akumulacji kapitału	1993	2.92	5.32	4.99	5.56	20.60	3.05	7.14	-2.32	6.79	b.d.
		Ipól. 1994	3.47	2.50	-3.34	9.30	19.76	7.21	23.49	0.83	5.49	b.d.
4.	Współczynnik płynności	1993	1.21	1.38	1.47	1.33	1.06	1.37	0.98	1.90	0.99	b.d.
		Ipól. 1994	1.11	1.26	1.43	1.04	1.11	1.03	1.32	0.79	1.13	b.d.
5.	Stopa inwestowania	1993	1.85	2.49	1.77	3.25	4.85	3.04	1.46	5.34	1.39	b.d.
		Ipól. 1994	1.47	1.69	0.86	2.67	1.31	2.94	0.80	5.54	1.40	b.d.